

tr-un sistem critic, iar teatrul ar avea enorm de câștigat printr-o studiere sistematică, teoretică, comparativă. Aici este nevoie și de contribuția teoretică a regizorilor de teatru, care pot determina propensiunea teoretică a criticii, dialogul profesional, operele critice de sinteză. Rupînd din cînd în cînd firul rutinei, critica de teatru ar deveni mai activă în stimularea valorilor reale și în dejucarea mediocrității agresive și prolifice. Ia ora asta, pericolul cel mai serios care pîndește viața teatrală.

Și, cum progresul este o reacție dialectică, consecința luptei, a dialogului, nu sistemul actual, de „vieți paralele“ — în care fiecare își spune părerea fără a-l interesa părerea altora, critica teatrală constituindu-se dintr-un

nesfîrșit șir de cronici-monolog — este cel mai favorabil progresului artei dramatice. Disputele, polemica, dialogul sînt expresia unei critici active, neanchilozate, vii. Este mult mai derutantă, și pentru creator, și pentru spectator, existența independentă a unor opinii diferite, contrarii, decît punerea lor în dezbatere, chiar dacă asta înseamnă polemică și chiar dacă unii cred că polemica (fie ea și teoretică, de idei, de ținută) este o exacerbare a subiectivității critice. Mai util și mai înălțător este dialogul dintre subiectivități, firește, în limitele argumentației și ale urbanității, decît ignorarea preopinienților și izolaționismul comod, neutru. Criticii de teatru îi trebuie, din cînd în cînd, spre a nu se osifica, o ieșire în arenă.

ION MARINESCU

Note în plus și în minus

Necesitatea criticii este o axiomă. Poate că folosește mai puțin creatorilor, dar e de o importanță covârșitoare pentru consumatorul de artă, care are nevoie să fie îndrumat în formarea și în consolidarea unui ideal estetic de bună calitate.

Mai ales în condițiile societății noastre, în care procesul de urbanizare este în plină efervescență, critica are rolul nobil, dar deloc ușor, de a facilita înțelegerea cît mai deplină a fenomenului artistic, de a feri publicul, prin forța lucrurilor, eterogen, de nonvaloare și kitsch!

Deci, întrebarea care se pune este: reușește critica noastră teatrală să se achite de această datorie?

După părerea mea, și da și nu. Notăm cu plus faptul că în contextul mișcării noastre teatrale critica a izbutit să fie o prezentă, să-și afirme personalitatea și chiar să capete o oarecare autoritate. În decursul ultimilor ani, critica dramatică a căpătat experiență, a învățat să privească fenomenul artistic nu nu-

mai în sine, ci și în contextul unor mișcări de mai mare amploare.

Concepția despre teatru, supusă și ea legilor dialecticii, înregistrează salturi spectaculoase. Se produc mari mutații, pe care cronicarul trebuie să le sesizeze, să le înregistreze și să le comenteze creator. El are datoria să sancționeze spiritul conservator, dar să păstreze tradiția, să promoveze noul, dar să-l ferească de impostură, să fie în pas cu arta modernă de pe toate meridianele, dar să aibă permanent în vedere specificul național. Toate acestea, și multe altele, constituie un drum sinuos, plin de capcane, un labirint în care nu e de mirare că alți creatorii, cît și publicul iubitor de artă, s-au rătăcit nu de puține ori, ajutați și de deruta criticii dramatice.

Cred că una dintre carențele criticii dramatice este faptul că, deși bine informată, erudită și capabilă să analizeze pertinent textul dramatic, este mai puțin dotată în analiza actului artistic și a specificului său, că nu e o bună cunoscătoare a „uneltelor tehnice“ cu care regizorii și actorii construiesc esafodajul unui spectacol. De foarte multe ori, nuanța subtilă scapă cronicarilor noștri și, observînd pasta mai groasă, nu întotdeauna o condamnă, ba chiar o apreciază favorabil. (Să ne înțelegem: pasta groasă poate fi, uneori, și simplitatea exacerbată.)

Unul dintre prietenii mei, acrobat de înaltă clasă, îmi spunea că își încheie programul nu cu numărul cel mai greu, ci cu cel mai spectaculos. Marele public nu cunoaște datele tehnice necesare unui număr de performanță și poate fi scuzat, dar criticului de specialitate nu îi este îngăduită incompetența.

Avem foarte mulți actori de nuanță fină, artizani de minuție și filigran, care nu se bucură, nici pe departe, de elogiile pe care critica dramatică le împarte, cu atîta generozitate, actorilor cu tușă apăsată.

Un alt fenomen care ar trebui luat mai amplu în discuție ar fi înclinația spre snobism a unor cronicari. Nu tot ceea ce se face în artă nouă și nemaivăzut trebuie, neanrătat, să fie și bun. Cunoște un regizor a cărui ano-

dalitate de lucru constă în a pune actorul să facă invers decît ceea ce îi cere textul : să plîngă în loc să ridă, să ridă în loc să plîngă, să spună cu ură cuvinte de dragoste şi să se topască de iubire înjurîndu-şi rivalul, să admire, dispreţuind, şi să dispreţuiască cu admiraţie, să ucidă cu milă, să între, în loc să iasă ş.a.m.d. ; invers, la nesfîrşit. Trebuie să recunosc că această modalitate dă, din cînd în cînd, rezultate surprinzătoare. Dar, oare, e de ajuns o singură reţetă, pentru un spectacol, pentru un teatru, pentru o viaţă ?

Insolitul, prin el însuşi, nu poate constitui o modalitate de artă adevărată. Anumite teatre şi cîţiva regizori trag mari foloase din această înclinaţie spre snobism, nu numai a publicului spectator, dar şi a unei bune părţi a criticii noastre.

Reproşul principal pe care îl fac unor croniciari este tonul apologetic. Cronicile gem de superlative. „Creaţiile memorabile“ abundă, şi vă rog să mă credeţi că nu e aşa. Creaţiile memorabile sînt rare. Un foarte bun actor izbuteste doar cîteva, într-o viaţă de om, şi poate că tocmai acelea nu sînt consemnate ca atare.

De cîte ori n-am citit despre cîte un actor şi, mai ales, despre cîte un regizor că „a sesizat cu fineţe“, că „a intuit cu subtilitate“, că „a subliniat cu rafinament“ sau că „a ocolit cu ingeniozitate tentaţiile“ etc., etc., atunci cînd eu ştiu bine că nu a sesizat, nu a intuit, nu a subliniat şi nu a ocolit nimic, nici cu ingeniozitate şi nici cu nimic altceva, ci doar a păzit, somnolent, repetiţiile, care s-au desfăşurat în dorul lelii, fiecare actor făcînd tot ce-i trecea prin cap, încercînd să aducă spectacolul la o linie de plutire.

As mai adăuga, la capitolul minus, şi grija prea mică pentru teatrele din provincie, ale căror spectacole sînt expediate în mici notiţe şi marginalii. Festivalul „Cîntarea României“ a dovedit că unele teatre din provincie nu merită un asemenea tratament. Dar orice teatru, indiferent de calitate, cred că are nevoie de analize ample, de urmărirea sistematică a destinului său artistic ; şi, ca să revenim de unde am plecat, tocmai această necesitate justifică existenţa criticii dramatice.

Regret că spaţiul, veşnicul spaţiu, nu permite discutarea mai pe larg a fenomenului critic, dar îmi exprim speranţa că o temă atît de bogată în probleme va fi reluată generos în presa noastră, de specialitate.

În cadrul unui colocviu despre critica cinematografică, iniţiat de revista „Cinema“, un regizor se întreabă cum au ajuns unii să pună mîna pe cîte o rubrică de critică. Nedumerirea sa mi se pare legitimă.

NELU IONESCU

Judecarea judecătorilor

Problema esenţială a oricărei critici este aceea a conştiinţei criticului. Cu alte cuvinte, pentru a afla, cît de cît, care-s „chipurile rele“ şi care, „chipurile bune“ ale criticii de teatru, cred că trebuie să ne băgăm în sufletul omului care ajunge, cumva — fie că a vrut, fie că n-a vrut, fie că l-a împins planificarea cadrelor din domeniul teatrolgiei, fie că l-a scăpat printre degete categoria filozofică numită întîmplare —, să judece, public, un spectacol de teatru şi să dea, tot public, un verdict.

Actul critic autentic cîstit este o crîncenă înfruntare a unui simplu om cu subiectivismul său complex. Este o tentativă de a rosti, de a serie cuvinte-părerii, care să se apropie cît mai mult de realitatea obiectivă, de adevărul adevărat.

Concret, conflictul acesta general ia diferite chipuri particulare. Tîn să înşir, aici, măcar o parte dintre ele, şi nu într-o ordine ierarhică :

● Conflictul criticului cu propriul său talent. Aici, prin talent înţeleg puterea de observaţie, puterea de analiză, puterea de sinteză, limpezimea minţii, rigoarea fluxului silogistic, flerul, bunul-gust, într-un cuvînt, concreteţea chemării, a vocaţiei celui care îşi asumă responsabilitatea actului critic. Absenţa talentului e demascată de superficialitatea articolului critic, iar criticul netaalentat e sancţionat cu ignorarea numelui său. Ceea ce-i foarte dureros. La fel de dureros cum este, pentru un autor de piese, ori pentru un actor, ori pentru un regizor, ori pentru un scenograf, să afle că numele lui nu-i cunoscut. Numele, adică talentul, adică personalitatea, adică reputaţia, adică faima, despre care laţinii susţineau că-i parte componentă esenţială a fiinţei oricărui om.